

УДК 159.923:37.013.42:174

DOI: 10.31499/2617-2100.17.2026.362062

Олена Романівна Поліщук,
докторка філософії,
доцентка кафедри психології,
Уманський національний університет,
м. Умань, Україна
ORCID: 0000-0003-4617-8245
polishchuk_olena21@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК НА ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

У статті досліджено вплив індивідуально-психологічних характеристик на формування академічної доброчесності у здобувачів освіти. Мета дослідження – теоретично обґрунтувати вплив індивідуально-психологічних характеристик на формування академічної доброчесності у здобувачів освіти. Використано теоретичні методи аналізу, узагальнення та систематизації наукових джерел. Встановлено, що мотиваційна сфера, саморегуляція, морально-етичні якості, критичне мислення та стресостійкість відіграють провідну роль у формуванні доброчесної поведінки.

Ключові слова: академічна доброчесність, мотивація, саморегуляція, моральні цінності, критичне мислення, стресостійкість, здобувачі освіти.

Olena Polishchuk,
Doctor of Philosophy,
Associate Professor
of the Department of Psychology,
Uman National University
Uman, Ukraine
ORCID: 0000-0003-4617-8245
polishchuk_olena21@ukr.net

FEATURES OF THE INFLUENCE OF INDIVIDUAL-PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS ON THE FORMATION OF ACADEMIC INTEGRITY IN STUDENTS

The article examines the influence of individual psychological characteristics on the formation of academic integrity among students. The relevance of the study is обусловлена increasing requirements for the quality of education and the need to ensure ethical standards in academic environments. The purpose of the study is to identify key psychological factors that determine adherence to the principles of academic integrity. The research is based on theoretical methods, including analysis, synthesis, generalization, and systematization of scientific sources related to academic integrity, motivation, and personality traits. The results indicate that academic integrity is a complex and multidimensional construct shaped by a combination of internal and external factors. Among the most significant internal determinants are intrinsic motivation, which promotes a genuine interest in learning and self-development, and self-regulation, which enables students to effectively plan, monitor, and control their academic activities. Moral and ethical characteristics, such as responsibility, honesty, and the ability to reflect on one's actions, play a crucial role in maintaining ethical behavior. Additionally, the development of critical thinking skills reduces dependence on external sources and fosters independent task completion.

The study also highlights the importance of emotional and volitional characteristics, particularly stress resistance and perseverance, in preventing academic misconduct. Students with low stress tolerance are more likely to engage in dishonest practices under pressure, whereas those with strong volitional qualities demonstrate higher adherence to ethical standards. Furthermore, the influence of the socio-psychological environment, including competition and group norms, as well as the challenges of digitalization, is emphasized. It is concluded that the formation of academic integrity requires a comprehensive approach that considers both psychological characteristics and environmental factors. The findings can be used to develop effective educational strategies aimed at fostering ethical academic behavior and preventing violations of academic integrity.

Keywords: academic integrity, motivation, self-regulation, moral values, critical thinking, stress resistance, students, educational environment.

У сучасних умовах трансформації освітнього середовища та підвищення вимог до якості підготовки фахівців особливої актуальності набуває проблема формування академічної доброчесності у здобувачів освіти. Порушення принципів доброчесності, зокрема плагіат, фальсифікація результатів і списування, знижують рівень довіри до освітньої системи та негативно впливають на професійне становлення майбутніх фахівців. Водночас формування академічної доброчесності зумовлюється не лише нормативними вимогами освітнього середовища, а й індивідуально-психологічними характеристиками особистості, такими як мотивація до навчання, рівень відповідальності, моральні цінності, саморегуляція та особливості когнітивних процесів. Недостатнє врахування цих чинників ускладнює розробку ефективних підходів до формування культури доброчесності, що зумовлює необхідність їх комплексного наукового аналізу.

Проблема академічної доброчесності активно досліджується у сучасній педагогіці та психології. Зокрема, у наукових працях підкреслюється, що академічна доброчесність виступає ключовим чинником якості освіти та формування професійної етики майбутніх фахівців [7]. Дослідження свідчать, що її дотримання зумовлюється комплексом соціально-психологічних факторів, серед яких важливу роль відіграють мотивація навчання, ціннісні орієнтації та рівень сформованості моральної свідомості [5]. Водночас у працях, присвячених детермінантам порушень академічної доброчесності, наголошується на впливі прокрастинації, низької навчальної мотивації та недостатнього розвитку саморегуляції як ключових психологічних чинників недоброчесної поведінки [8]. Окремі дослідження акцентують увагу на ролі академічної доброчесності як складової академічної культури та професійної самосвідомості особистості, що визначає її подальшу професійну поведінку [9]. Також підкреслюється значення етичної рефлексії, мотивації та психологічних механізмів прийняття рішень у контексті дотримання принципів доброчесності, особливо в умовах цифровізації освіти [2]. Таким чином, аналіз наукових джерел засвідчує, що проблема впливу індивідуально-психологічних характеристик на формування академічної доброчесності є багатовимірною та потребує подальшого комплексного дослідження.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та проаналізувати вплив індивідуально-психологічних характеристик особистості на формування академічної доброчесності у здобувачів освіти.

Академічна доброчесність розглядається як інтегральна характеристика особистості здобувача освіти, що відображає систему його ціннісних орієнтацій, морально-етичних установок та поведінкових стратегій у процесі навчальної діяльності. Вона формується під впливом як зовнішніх умов освітнього середовища, так і внутрішніх індивідуально-психологічних характеристик, які визначають готовність особистості дотримуватися етичних норм і стандартів академічної поведінки. В. О. Волошина-Нарожна зазначає, що попри наявність чітко визначених принципів і правил академічної доброчесності, які сьогодні закріплені в освітній системі та спрямовані на формування академічних цінностей і культури освітнього середовища, у практиці навчального процесу все ще спостерігаються випадки поведінки, дій чи бездіяльності його учасників, що свідчать про порушення цих норм і прояви академічної недоброчесності. Це актуалізує необхідність ґрунтовного аналізу психологічних чинників, які впливають на дотримання академічної доброчесності. Такий аналіз дозволяє виявити психологічні передумови недотримання встановлених правил та створити умови для їх попередження у навчальній діяльності студентів, забезпечуючи формування відповідальної академічної поведінки та підвищення якості освітнього процесу [3, с. 103].

Одним із ключових чинників формування академічної доброчесності є мотиваційна сфера здобувача освіти. Встановлено, що внутрішня мотивація до навчання, орієнтація на здобуття знань і саморозвиток сприяють формуванню відповідального ставлення до навчальної діяльності та знижують ймовірність порушень академічної доброчесності. Натомість домінування зовнішньої мотивації, зокрема орієнтація на оцінки чи уникнення покарання, часто супроводжується формальним ставленням до навчання та підвищеним ризиком використання недоброчесних практик. Важливу роль відіграють особливості саморегуляції особистості, які включають здатність до планування, контролю та оцінки власної діяльності. Особи з високим рівнем саморегуляції краще організують навчальний процес, ефективніше розподіляють час і рідше вдаються до списування чи інших форм академічної недоброчесності. Натомість низький рівень самоконтролю, імпульсивність і прокрастинація виступають чинниками ризику порушення принципів доброчесності.

Суттєвий вплив на формування академічної доброчесності мають морально-етичні характеристики особистості, зокрема рівень розвитку моральної свідомості, відповідальність і чесність. Особи з високим рівнем моральної рефлексії здатні усвідомлювати наслідки власних дій, оцінювати їх з позицій етичних норм і приймати рішення, що відповідають принципам доброчесності. Водночас недостатній рівень сформованості моральних установок може сприяти виправданню недоброчесної поведінки. Когнітивні характеристики також відіграють важливу роль у цьому процесі. Зокрема, рівень критичного мислення, здатність до аналізу та оцінки інформації сприяють усвідомленому ставленню до навчальної діяльності та формуванню академічної відповідальності. Особи з розвиненим критичним мисленням більш схильні до самостійного виконання завдань і менш залежні від зовнішніх джерел, що знижує ймовірність порушень академічної доброчесності.

Окрему увагу слід приділити ролі емоційно-вольової сфери, зокрема рівню стресостійкості та здатності до подолання труднощів. У ситуаціях підвищеного навчального навантаження або обмеженого часу здобувачі освіти з низькою стресостійкістю частіше вдаються до неетичних способів виконання завдань. Натомість сформовані вольові якості, такі як наполегливість і відповідальність, сприяють дотриманню принципів доброчесності навіть у складних умовах. У контексті дослідження важливим чинником формування академічної доброчесності виступає конкуренція серед здобувачів освіти, яку доцільно розглядати як у соціальному, так і в психологічному аспектах. Соціальний аспект проявляється у впливі конкурентного середовища на динаміку міжособистісних стосунків у студентському колективі. Зокрема, надмірно виражена конкуренція може сприяти поширенню недоброчесних практик, таких як плагіат, списування чи маніпуляції результатами навчальної діяльності. Водночас формування групових норм відіграє визначальну роль: якщо більшість здобувачів допускає порушення принципів академічної доброчесності, це може призводити до їх соціального виправдання іншими членами групи. Натомість у середовищі, де переважає кооперативна взаємодія та підтримка, академічна доброчесність має тенденцію до зміцнення [5, с. 87].

У структурі індивідуально-психологічних характеристик, що визначають формування академічної доброчесності, провідне місце посідає ціннісно-мотиваційна сфера особистості. Дослідження засвідчують, що внутрішня мотивація до навчання, орієнтація на саморозвиток і пізнавальний інтерес виступають ключовими чинниками дотримання принципів академічної доброчесності, оскільки зумовлюють усвідомлене ставлення до навчальної діяльності та відповідальність за її результати. Натомість домінування зовнішньої мотивації, пов'язаної з прагненням отримати високі оцінки або уникнути санкцій, часто корелює з використанням недоброчесних практик.

Важливим регулятором доброчесної поведінки виступає рівень розвитку саморегуляції. Особи з високим рівнем самоконтролю здатні ефективно планувати власну діяльність, дотримуватися навчальної дисципліни та уникати порушень академічної доброчесності. Натомість прокрастинація, імпульсивність і недостатня організованість виступають факторами ризику, що підвищують імовірність списування чи плагіату. Ці положення знаходять підтвердження у дослідженнях Л. П. Міщихіної, Н. М. Кобилянської, де наголошується на зв'язку між саморегуляцією та етичністю навчальної поведінки [6]. Суттєвий вплив на дотримання академічної доброчесності мають морально-етичні характеристики особистості. Рівень розвитку моральної свідомості, етичної рефлексії та відповідальності визначає здатність здобувачів освіти оцінювати власні дії з позицій моральних норм і приймати рішення, що відповідають принципам доброчесності. Когнітивні характеристики, зокрема рівень розвитку критичного мислення, також відіграють важливу роль у формуванні доброчесної поведінки. Розвинене критичне мислення сприяє самостійному виконанню навчальних завдань, здатності аналізувати інформацію та формувати власні висновки, що знижує залежність від зовнішніх джерел і ризик академічних порушень. Це підтверджується сучасними дослідженнями, присвяченими проблемам академічної культури та професійної самосвідомості [1].

Не менш значущою є емоційно-вольова сфера особистості, зокрема рівень стресостійкості та сформованість вольових якостей. Встановлено, що низька стресостійкість у ситуаціях підвищеного навчального навантаження може спонукати здобувачів освіти до використання неетичних стратегій як способу подолання труднощів. Натомість наполегливість, відповідальність і здатність до самоконтролю сприяють дотриманню принципів академічної доброчесності навіть у складних умовах. На цьому акцентують увагу у своїх дослідженнях О. Гопта та І. Корнієнко, розглядаючи стресостійкість як важливий ресурс професійної та навчальної ефективності [4]. Важливим контекстуальним чинником виступає соціально-психологічний клімат освітнього середовища, зокрема характер конкуренції серед здобувачів освіти. Надмірна конкуренція може стимулювати поширення недоброчесних практик, формуючи атмосферу напруження та орієнтацію на результат будь-якою ціною. Водночас кооперативна взаємодія, підтримка та позитивні групові норми сприяють зміцненню академічної доброчесності та розвитку відповідальної поведінки. Ці положення висвітлено у працях І. Гуляс, де підкреслюється роль освітнього середовища у формуванні етичних установок [5].

Окрему увагу в сучасних умовах слід приділити впливу цифровізації освіти на академічну доброчесність. З одного боку, використання цифрових технологій створює нові виклики, зокрема можливості автоматизованого списування, використання штучного інтелекту без належного цитування та спрощення доступу до готових відповідей. З іншого боку, цифровізація відкриває перспективи для впровадження прозорих систем контролю, розвитку етичної рефлексії та формування відповідального ставлення до використання інформаційних ресурсів [1]. Таким чином, формування академічної доброчесності у здобувачів освіти є результатом складної взаємодії індивідуально-психологічних характеристик і соціально-освітніх умов, що потребує комплексного підходу до її дослідження та розвитку.

Проведений теоретичний аналіз засвідчив, що формування академічної доброчесності у здобувачів освіти є складним і багатовимірним процесом, який визначається взаємодією індивідуально-психологічних та соціально-освітніх чинників. Встановлено, що провідну роль у забезпеченні доброчесної поведінки відіграють внутрішня мотивація до навчання, розвинена саморегуляція, високий рівень моральної свідомості, критичне мислення та стресостійкість. Натомість домінування зовнішньої мотивації, прокрастинація, низький рівень самоконтролю та недостатня сформованість етичних установок підвищують ризик

академічної недоброчесності. Важливим також є вплив соціально-психологічного клімату та характеру конкуренції у студентському середовищі, а також сучасних викликів цифровізації освіти. Отримані результати можуть бути використані для розробки ефективних психолого-педагогічних умов формування академічної доброчесності, спрямованих на розвиток особистісних ресурсів здобувачів освіти та створення сприятливого освітнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева С. Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність: виклики в умовах цифровізації. *Витоки педагогічної майстерності*. 2024. № 34. С. 5–8. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2024.34.317624>
2. Анненкова І. П., Дружкова І. С., Рудінська О. В. Психологічні чинники дотримання академічної доброчесності в контексті застосування штучного інтелекту у вищій медичній освіті. *Наукові записки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. Педагогіка і психологія*. 2025. № 1 (5). С. 192–199. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1297/2025-1-26>
3. Волошина-Нарожна В. О. Психологічні фактори академічної доброчесності у навчальному середовищі. *Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище*: збірник есе програми підвищення кваліфікації (18 вересня – 18 жовтня 2023 року). – Львів – Торунь: Liha-Pres, 2023. С. 103–105. DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-38>
4. Гопта О., Корнієнко І. О. Стресостійкість як ресурс подолання емоційного вигорання у педагогічних працівників. *Становлення особистості: персонотипологічний контекст*: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (Мукачєво, 23–24 квітня). Мукачєво, 2024. С. 79–81.
5. Гуляс І. Психосоціальні аспекти академічної доброчесності здобувачів вищої освіти. *Психологія і суспільство*. 2025. Т. 92, № 2. С. 78–88. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2025.02.078>
6. Міщиха Л. П., Кобилянська Н. М. Особливості академічної прокрастинації студентів в умовах воєнного стану. *Психологічні студії*. 2023. № 3. С. 95–101. DOI: <https://doi.org/10.32782/psych.studies/2023.3.14>
7. Павлюк Н. Академічна доброчесність як основа професійної етики майбутнього вчителя. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2026. № 1. С. 177–185. DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2026.1.25>
8. Панасюк О. Соціально-психологічні детермінанти порушень академічної доброчесності. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2025. № 3. С. 108–114. DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.3.16>
9. Чумаченко М. О. Академічна доброчесність як фактор формування професійної самосвідомості здобувачів вищої освіти гуманітарних та культурно-мистецьких галузей знань. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2020. № 2. С. 52–57. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2020.220402>

REFERENCES

1. Aliksieieva, S. (2024). Metodolohiia naukovykh doslidzhen ta akademichna dobrochesnist: vyklyky v umovakh tsyfrovizatsii [Research methodology and academic integrity: challenges in the context of digitalization]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti – The origins of pedagogical mastery*, 34, 5–8 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2024.34.317624>
2. Annienkova, I. P., Druzhkova, I. S., Rudinska, O. V. (2025). Psykholohichni chynnyky dotrymannia akademichnoi dobrochesnosti v konteksti zastosuvannia shtuchnoho intelektu u

- vyshchii medychnii osviti [Psychological factors of maintaining academic integrity in the context of the use of artificial intelligence in higher medical education]. *Naukovi zapysky Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttiediialnosti. Pedagogika i psykholohiia – Scientific papers of the Lviv State University of Safety and Security. Pedagogy and Psychology*, 1 (5), 192–199 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1297/2025-1-26>
3. Voloshyna-Narozhna, V. O. (2023). Psykholohichni faktory akademichnoi dobrochesnosti u navchalnomu seredovyshchi [Psychological factors of academic integrity in the educational environment]. *Akademichna dobrochesnist, vidkryta nauka ta shtuchnyi intelekt: yak stvoryty dobrochesne osvितnie seredovyshche*, 103–105 [in Ukrainian]. DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-38>
4. Нопта, О., Korniienko, I. O. (2024). Stresostiikist yak resurs podolannia emotsiinoho vyhorannia u pedagogichnykh pratsivnykiv [Stress resistance as a resource for overcoming emotional burnout in pedagogical workers]. *Stanovlennia osobystosti: personohenetychnyi kontekst: zbirnyk tez dopovidei II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, 79–81 [in Ukrainian].
5. Hulias, I. (2025). Psykhosotsialni aspekty akademichnoi dobrochesnosti zdobuvachiv vyshchoi osvity [Psychosocial aspects of academic integrity of higher education applicants]. *Psykholohiia i suspilstvo – Psychology and society*, 92, 2, 78–88 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2025.02.078>
6. Mishchykha, L. P., Kobylanska, N. M. (2023). Osoblyvosti akademichnoi prokrastynatsii studentiv v umovakh voiennoho stanu [Peculiarities of academic procrastination of students in conditions of martial law]. *Psykholohichni studii – Psychological studies*, 3, 95–101 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32782/psych.studies/2023.3.14>
7. Pavliuk, N. (2026). Akademichna dobrochesnist yak osnova profesiinoi etyky maibutnoho vchytelia [Academic integrity as the basis of professional ethics of a future teacher]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 1, 177–185 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2026.1.25>
8. Panasiuk, O. (2025). Sotsialno-psykholohichni determinanty porushen akademichnoi dobrochesnosti [Socio-psychological determinants of violations of academic integrity]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 3, 108–114 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.3.16>
9. Chumachenko, M. O. (2020). Akademichna dobrochesnist yak faktor formuvannia profesiinoi samosvidomosti zdobuvachiv vyshchoi osvity humanitarnykh ta kulturno-mystetskykh haluzei znan [Academic integrity as a factor in the formation of professional self-awareness of higher education students in the humanitarian and cultural and artistic fields of knowledge]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv – Visnyk National Academy of Management Personnel of Culture and Arts* 2, 52–57 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2020.220402>

Стаття надійшла до редакції 16.04.2026 р.

Прийнята до друку 09.05.2026 р.

Опубліковано 24.05.2026 р.

This work is licensed under a Creative Commons License Creative Commons Attribution 4.0 International (CC-BY-4.0).